

Մի անգամ ընդ միշտ յայտնում ենք, որ մենք սովորութիւն չունենք, ոչ էլ հնար ունենք զրօր հեղինակներին իրանց անտիպ մնացած յօդուածները յետ դարձնել, թողնել հիմնական դրուածները, ընդարձակ բանասիրական անհրաժեշտութիւնները, որոնց վրա դրուած մեծ աշխատանք է դրած զրեւ, մի և նոյն է՝ լինել այդ յօդուածը, ինքնուրույն թէ թարգմանական: Այսպէս տեսակ յօդուածներն էլ յետ ստանալու համար պէտք է յանձնարարել մի մտորում, որ ներկայանայ խմբագրատան յիշեալ յօդուածն ուղարկողը զրաւոր լիազօրութեամբ: Այն ժամանակ յետ կը տանք յօդուածը: Բայց մանր յօդուածներ, նոյնպէս թղթթակցութիւններ, լուրեր և այլն, մենք յետ չենք տալիս: Խմբագրութիւնը ժամանակ չունի զրանով զբաղվելու, որ անտիպ մնացած յօդուածները նուազագոյնով դասաւորել ու պահել, յետոյ սրանի, մէքնելով դասաւորել ու պահել նամակներ, գտնել, յետ տայ, կամ այդ հարկւրաւոր նամակները, թղթակցութիւնները, լուրերը, հաղորդութիւնները իւրաքանչիւրը նորից ծրարել մէջ դնել, մարկաններ կոչել, աղբիւս գրել և այլն: Այն ինչ որ ոչ մի խմբագրութիւն աշխարհիս երեսին չէ անում, ընտանիք է որ հայոց խմբագրութիւնից էլ պահանջել չէ կարելի:

ՓՅՈՒԹԻՅ մեզ դրում են: «Օրերը այստեղ շատ տաք են անցնում, նոյն իսկ չոր է անում համառոտ: Կաշտոնի ծաղիկները մի քանիս արդէն ծաղիկել են: Միայն անտանիք է այստեղի քամին: Ահա 15 օր է որ անընդհատ սաստիկ քամի էր փչում այստեղ: Արտաբնակից շատերը պոկվեցին, շատ ծառեր արմատահան եղան, մի խօսքով շատ վնաս հասցրեց այդ քամին»:

Այս տարվայ «Արեւիկ» ամսագրի առաջին համարի հետ տարածվեցաւ «Արեւիկ» բաժանորդներին ներկայ 1886 թվի առաջին պրէմիան, Աւետարանի հրատարակչի «Ֆրիւստօֆ Գիւնթալ» նորոգման հին գրոյց, փոխադրութիւն Լեւոն Մէլքե-Աղամանի: Ներկայ թվի «Արեւիկ» առաջին համարը բաւական լաւ կազմակերպ է: Հրատարակութիւնը մարտի և նոյն իսկ չքեղ է:

Կիրակի, 16-ին փետրվարի, վախճանից ԹԻՖԼԻՍԻ մեր քաղաքի յայտնի աղօթականներից մէկը, երբեք չհասնող անտարբերութեամբ Գեորգի Նիկոլայի Մէլքե: Ոչ ճանաչում էր հանդուցականը, կը վկայէ նրա վերին աստիճանի ազնուական և ծառայող, եղել է անգամ Թիֆլիսի նահանգական դատարանում և պրոկուրոր Նրեմանի նահանգական դատարանում: Նա գրեց շատ երեսներ ծառայող չէր, բայց ուր նրան անձամբ ծառայում էր, չէր կարող նրան չը սիրել, նրա անպայման ազնուական համար: Նրա սիրտը վրդովում էր կենցիկ մէջ մի որ և է անպատասխան տեսնելով և անկեղծ կերպով ցաւակցում էր ամեն մի պատահած դժբաղդութեան: Հանդուցելով մի ժամանակ, որպէս փաստաբան, ըստ երևութիւն, բաղմամբ կը լինէր նրան ունէր, համարվելով մի քաղաքում ամենալաւ, և որ զլիսապէս է, ամենաազնուկ, աղօթականներից միւս, բայց անհայտ մեռնում է և նրա ընտանիքը մնում է կատաղեալ աղքատութեան մէջ:

Չորեքշաբթի, փետրվարի 19-ին, նախկին Արծրոնու թատրոնում հայ փերստատիւն նորահազմ խումբը կը տայ բենեֆիսը, Սաֆրապեանի «Աղաթ» սրբերգութիւնը 5 դործողութեամբ և «Կլեոթ-Կլեոթ» լողըվի 1 դործողութեամբ, հեղ. Մարգարեանի: Առաջ կը խաղացվի «Կլեոթ» իսկ յետոյ դրաման: Տոմարները կարելի է ստանալ Արծրոնու թատրոնի կատարում: Սկիզբն է 8 ժամին:

Երեկոյան մեզ դրում են: «Մեր քաղաքի կը շիւթում (զանգարում) պատահում են անկանոնութիւններ: Կըսելով ժամանակ մէկից թանգ են վերադառնում, միւսից էման: Գիւղացիք զանգարում են թէ նրանցից կը խաղաղարկ փող են տահանում կըսելով ժամանակ: Հրաւիրում ենք որ յաղաքագլխի ուղարկութիւնը այս հանգամանքի վրա»:

Ստացանք «Արեւիկ» ամսագրի 2-որդ, փետրվարի

րի համարը: Այդ տետրակի բովանդակութեան հետ ընթերցողը ծանօթանալ է արդէն «Մշակի» մէջ տպւած յայտարարութիւնը»:

Երևանի նահանգի ԱՄՍՐԱԹ գիւղից մեզ դրում են: «Մեր գիւղական հասարակութիւնը շարունակում է հարկ վճարել տարեկան 125 ռուբլ արծաթ գետնի համար, որի վրա անհ 8 տարի է որ չիմալ է դրանցը և սենեակները դրոյի համար: Գիւղի հասարակութիւնը ուղարկեց Նրեմանի այդ մասին բացատրութիւն տալու իր պատգամաւորներ (վեթիկներ) և նրանք այնպէս զիջեցին իրաւաբան խոստովանելով բաց միջոց զիջեցին իրաւաբանութիւնը չը կայ այդ մասին և գիւղի հասարակութիւնը տարուց տարի շարունակում է հոգի խարջը վճարել այն կըստոր գետնի համար, որից 8 տարի շարունակ այլ ևս չէ օգտուում»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԻՇԽԱՆ ԲԻՍՄԱՐԿԻ ԲԱՆԱԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Իշխան Բիսմարկի քաղաքական ամբողջ աստիճանի ժամանակ հետեւած քաղաքական աստիճանի նոյն իսկ առաջին քաղաքական աստիճանի կարելի է անուանել պատերազմական քաղաքականութիւն:

Գիտ. բուրժուական երկրաստիճան, Պրուսիայի լանդագրաֆի պատգամաւոր ընտրված, իր առաջին ծառայ. որ նա արտասանեց այդ նահանգական ժողովում, նա մէնակ ամբողջ ժողովին պատերազմ յայտնեց: Այդտեղ առաջին անգամ նա զարմացրեց ամբողջ ժողովը իր համարվածութեամբ, յայտնելով որ ինքն մէնակ պատրաստ է պաշտպանել իր մարքերը բոլորի դէմ, և խոստովանելով թէ ինքն անհաշտ թշնամի է առաջնորդներին, թշնամի է Պրուսիայի սահմանադրութեան և սահմանադրական կարգին: Սահմանադրութիւնը, աւետարանը, նա ընդունում ևս միմիայն որպէս անհրաժեշտ չարիք և համարում ևս, որ ամենամեծ թաւալը որ արաւ Պրուսիայի թագաւորը, այդ իր ժողովըին սահմանադրութեան տալիս էր:

Այնուհետև իր քաղաքական գործունէութեան աստիճանում նա անընդհատ այս կամ այն հաստատութեան, այս կամ այն ուղղութեան դէմ աշխույժ պատերազմ է մղում: Պատերազմը Բիսմարկի միջոցով է: Նա իսկապէս պատերազմական տենդային, լարված դրութիւնից չէ դուրս գալիս և նոյն դրութեան մէջ անդադու պահում է և իր կատալարութիւնը: Այդ երկրպէս և արիւնի մարգը կամ դէնքով պատերազմ է անել տալիս Պրուսիային Գանիայի, Աւստրիայի, Ֆրանսիայի դէմ, կամ այդ արիւնեակը պատերազմների ժամանակամիջոցներում, անողորմ պատերազմ է մղում կամ Գերմանիայի փոքր միապետներին դէմ և նրանց գահընկէց անելով նրանց երկիրները միացնում գերմանական հիւսիսային դաշնակցութեանը, որի դրութեւ Պրուսիան է, կամ անողորմ բացարձակ պատերազմ է յայտնում ամբողջ կաթոլիկութեան դէմ, կամ ամբողջ բուրժուային այլ դէմ պատերազմ է յայտնում, վերջապէս ոչնչացնող պատերազմ է յայտնում ամբողջ ուղղութեանցի դէմ:

Նա այս կամ այն պատերազմ յայտնելու ժամանակ Բիսմարկը միշտ դիմել էր այս կամ այն թշնամուց, միւսին դէմ պատերազմ մղելու և նրան աջակցելու համար: Գանիայի դէմ պատերազմում նա մղում է Աւստրիայի օգնութեամբ, Աւստրիայի դէմ պատերազմում նա մղում է խաղաղ օգնութեամբ և Ֆրանսիային ընդունելով Հռենոսի երկիրները Նապոլէոն III-ին վերանկալ խոստովանելով: Ֆրանսիայի դէմ պատերազմը նա աշուղեցում է Աւստրիային չէղբացնելով և Բիսմարկի բարեկամութիւնը ձեռք բերած լինելով: Կաթոլիկութեան դէմ անողորմ պատերազմը մտադրված նպատակին հասցնելու համար նա օգտու է քաղաքականութեան աղգային-պատամիտ անուանված կոստակցութեան օգնութիւնից, նոյն իսկ այդ ժամանակամիջոցում Գերմանիային ազատաւորները հասարակական վերամարտութիւնները չնորհելով: Բուրժուային դէմ իր յարգած պատերազմը աշուղեցնելու համար նա ձեռք է մեկնում այդ վերջինի թշնամու՝ բանւոր դատակարգին, նրան սօցիալական այլ և այլ բեքթրմանը խոստանալով և իրան դաշնակց անել ուղղելով նոյն կաթոլիկութեանը և գերմանական բայրութեամբ մէջ կաթոլիկութեան կուսակից «Կենտրոն» աստիճանի կուսակցութիւնը, որի ուղղութեան նա ան

հաշտ, ինքն ինքն էր կաթոլիկութեան դէմ իր յարգած պատերազմի «Kulturkampf» ի» ժամանակ:

Այժմ իր քաղաքականութեան գաղափարակալին հառած իշխան Բիսմարկը գործադրական լեւնացիւններն գերմանացիներու պատրուակով, անվախ հրատարակում է բացարձակ պատերազմ ամբողջ ուղղութեան դէմ:

Նա այդ քաղաքականութեան գաղափարակալին հառած իշխան Բիսմարկը հրատարակում էր նրան ամբողջ գերմանական տարրի աշակցութիւնը, հարկաւոր էր ուղղութեանցից ցերեզման ձգողութիւնը դէմ գնել գերմանական ցեղական զգացմունքը:

Նա նախ նա հասցնում է գերմանական ցեղական զգացմունքը ինքնասիրութեան և ինքնահաւանութեան ամենաբարձր կէտին, զբաղեցնելով գերմանական աղքատ արտաքին իրաւունք քաղաքականութեամբ, մի կողմից կարողանալով իշխել եւրոպական ամբողջ քաղաքականութեան վրա, այդ քաղաքականութեան մէջ առաջին դերը խաղալով իսկ միւս կողմից ցոյց տալով գերմանացիներին, նրանց փառասիրութեան զգացմունքը համար մի գրաւիչ ապագայ դառնալով որդի ծովային պետութիւն, Գերմանիայից դուրս Աֆրիկայում ընդարձակ հողեր և գաղութականութիւններ ունեցող մի պետութիւն, որ զրաւում կը կարողանայ մրցել նոյն իսկ Անգլիայի հետ նրա գաղութականական եղակի դեր էր խաղում:

Գերմանական աղգային ինքնահաւանութեան ըզգացմունքը այդքան կարճ միջոցում, այդքան բարձրացնելուց յետոյ և գերմանացի գիւղացի այդքան փառքով շարունակելուց յետոյ, արդէն դժուար էր ինչպէս ասում են, իր մէջը սնդալաւոր, համարձակ հանդէս դուրս գալ, հրատարակելով մի ցեղին միշտ թշնամի համարված ուղղութեան ցեղի դէմ:

Նա այդ իր յայտնած վերջին պատերազմը իշխան Բիսմարկը առաջ է մղում ոչ թէ զէնքի սցծով այլ հայրենիքի օգտի զաղափարի և գերմանական ցեղական վերաբերման ինքնասիրութեան զգացմունքի վրա հիմնվելով: Արեւական հեղինակութեան, զրաւի, վարչական և տնտեսական արմատական միջոցներով օգնութեամբ:

Նախ ոկում են գործողվել բուն վարչական միջոցներ, Պրուսական Լեհաստանից, Պոնդան նահանգից մօտ մի տարի առաջ պրուսական կառավարութիւնը սկսում է փոքր առ փոքր սքստրել օտարահալածակ, այսինքն ռուսահալածակ և աւստրիա-հայտակալ լեհացիներին, թէ անհատներին, և թէ ամբողջ ընտանիքներով: Նրա որ այդ անդադարեղի սքստրուները արդէն անշաղի բաղդ մարի են դառնում, նրանք իրանց վրա անկամայ դարձնում են և պրուսական հասարակական կարծիքի ուղղութիւնը: Գերմանական Բայրութալի, ամբողջ ժողովին մէջ իշխան Բիսմարկի գործը դառնում է մի և նոյն ժամանակ անհաղթելի միջոցներով մտալի լեւնացիների դէմ, սքստրել լեհացիներին, լեհացիներին և սօցիալիստներին կուսակցութիւններին կողմից կառավարութեանը ուղղված մի հարցաւորում է լինում: Բիսմարկը առանց այլապիշութեան պատասխանում է այդ հարցաւորման թէ Բայրութալի կողմից ժամանակի կորուստ կը լինի զբաղվել այնպիսի հարցի ընտրութեամբ, որ նրա իրաւաստիքներից մի հարցի ընտրութեամբ, լինելով ընդհանուր է, քանի որ Բայրութալի, լինելով ընդհանուր գերմանական աղգային փողային ոչնչել իրաւունքը չունի խաղաղական կայսերութեան մի մասի Պրուսիայի ներքին, բուն անային հարցերի և հանգամանքների մէջ: Ժամանակի կորուստ է դա այն պատճառով, բացառութեամբ է նա, որ ինչ էլ վճռի Բայրութալը նրա մէջում ոչնչել օրինական մասական աղգային ժողովի որոշումը ոչնչել իրաւունքներին չունի: Գերմանական կայսերութիւնը կազմող ստանձնի պետութեան համար, ինչպէս կառավարական թագաւորութիւն է և այդ տեսակ վճռի կատարելն էլ պարտադիր չէ կարող լինել Պրուսիայի համար: Բացի սրանից կարելի էր անհաղթ սխալվելու մարգարէանալ, որ գերմանական կայսերութիւնը կազմող, միմանց մէջ դաշնակցական կապերով կազմած գերմանական բոլոր պետութիւններին ներկայացուցիչներ խորհուրդը դաշնակցական կապեր իր անհաղթ անշուշտ կը մերժի այնպիսի հարցի ընտրութեամբ, որ իր իրաւաստիքներից դուրսն է, լինելով միմիայն Պրուս

սիայի ներքին քաղաքականութեան ընտրութեան աստիճան:

Այնու ամենայնիւ Բայրութալը ձայների մեծ ամենութեամբ յայտնում է իր դժգոհութիւնը Բիսմարկի հակալեհական քաղաքականութեան աստիճանի իսկ դաշնակցական խորհուրդը, ինչպէս և առաջուց նախապաշտակել կարելի էր, հեռացնում է իրանից հակալեհական հարցի ընտրութեան պատասխանատուութիւնը, յայտնելով որ այդ հարցի ընտրութեան մէջ ինքն կ'օգտուէ և նա (իրաւաստ) չէ, այլ նրա մէջ կ'օգտուէ կարող է լինել միմիայն ինքն Պրուսիան, պրուսական կառավարութիւնն ու պրուսական լանդտագը, քանի որ պրուսահայտակալ լեհացիներին հետ հաշիւ տեսնելը Պրուսիայի ներքին, եթէ այդպէս կարելի է ասել իր, անային դործն է:

(Կը շարունակվի)

ԻՍԱՌԵ ԼՈՒՐԵՐ

Մեռնող մարդու վերջին խօսքերը շատ անգամ նկարագրում են նրա ամբողջ քաղաքականութիւնը, արտայայտում են նրա կենսի ամբողջ պատմութիւնը: Ահա բերում ենք այդտեղ մի քանի երեւելի մարդկանց վերջին խօսքերը, որ նրանք արտասանեցին մեռնելու րօպէին:

Կայսր Օգոստոսը մեռնելու րօպէին բացականչեց. «Կօմէդիան վերջացաւ»:
Տօրկի պատօ Տասսօ. «Քո ձեռքերից եմ յանձնում ինձ, ո՞չ Տէր»:
Լօքքէ. «Բաւական է»:
Ֆրիդրիխ Կ. «Չեմքեր մտքով են արկնել»:

Նիկիտա Մէլե (Անգլիական թագուհի). «Իմ ամբողջ թագաւորութեան կը ապի դարձնալ մի րօպէ ապրելու համար»:
Գեորգ VI (Անգլ. թագ). «Միթէ մահը այս է, աւել ոչնչել»:

Մօցարտ. «Թայլ տուէք ինձ վերջին անգամ լսել երաժշտութիւնը»:
Վալէնտին Գոմոն. «Վա՛նք քան լաւ է դնում»:
Կրօնի վեյլ. «Ես ազատված եմ»:
Շիլլէր. «Հնազանդեալ աւել լաւ, աւել հանդիս եմ գրում ինձ»:

Գեօթէ. «Լոյս, լոյս»:
Նապօլէօն I. «Մի պատերազմական արձան»:

Բայրօն. «Հասաւ հանգիստս արեւել»:
Նրկու գերմանական (հրեայ) խմորատներ, Բիօրնէ և Հէյնէ, խմորատներ մնացին մեռնելու րօպէին էր:

Բեօրնէից նրա վերջին շունչը տալուց մի րօպէ առաջ թիւիլը հարցրեց. «Չգիտեմ եր ձեր բերանում որ և է ճաշակ»:
«Բերանս բուրբոլի անհամ է, ինչպէս գերմանական գրականութիւնը» պատասխանեց Բիօրնէ:

«Հայտնի էր արդեօք Աստուծո հետ, հարցրեց Հէյնէից նրա անկողնի մօտ կանդնած թիւիլը»:

«Նա ինձ կը ներէ, ներքը նրա փեշին է» պատասխանեց մեռնող խմորատ բանաստեղծը:

Ռուսաց մի հնագիտական հաւաքածուի մէջ տպւած Վիլհելմինու յիշատակարանից քաղում ենք հետեւեղ ռուսաց յայտնի պետական մարդու, հանդուցելի գիւնդով Բէնիկեօրֆի մասին, որ ինչպէս յայտնի է շատ ցրտած մարդ էր: Մի օր գաղով Ռուսաստանի մի գաւառական քաղաք, Բէնիկեօրֆի դուռ է փոստատուն խմորատ համար արեւելք իր անունով ստացվել են նամակներ թէ ոչ. «Ինչպէս է ձեր գերազանցութեան աղգանունը, հարցնում է փոստի կառավարիչը»:
«Իմ աղգանունը իմ աղգանունը կը լինից զինեալը մի քանի անգամ իր չորս կողմ նայելով և ոչնչել չը պատասխանելով մի թողել փոստատունը, անկողնի թէ նորից կանցի: Նա մեռացել էր իր աղգանունը: Բացառութեամբ փոստատուն շինութիւնից դուրս գալու րօպէին, գնդակը հանդիպում է նրա վարդապետ քանկեմը, մի հին զինուորական. «Բարե լույ Բէնիկեօրֆի» բացականչում է սա ռուսացաւոր: «Ինչպէս ասացիք, հարցնում է զինեալը, այս այդ, խորտուի ռուսաց Բէնիկեօրֆի, Բէնիկեօրֆի», կըսում է նա մի քանի անգամ և առանց բարեք յետ տալու, վազում է չառով փոստատուն: Մի ուրիշ անգամ Բէնիկեօրֆի հրաւիրված էր երկրորդի Պետերբուրգի մի մասնաւոր տան մէջ Պարահանդէսը և ընթերցել վերջացած էին, բոլոր հիւրերը ցրտեցին, մնում էին միայն Բէնիկեօրֆի, և տան տէրը: Այս վերջինը հրաւիրում է Բէնիկեօրֆին դնալ իր հետ կարմիրտու: Բէնիկեօրֆի ձախկն ինքնուրույն հետեւում է նրան: Խոսակցութիւնը չէ կապակցութիւն երեւում էր, բոլորովին դատարարութիւն չունէր դնալ տան տէրը համարվելով է հարցնել. «Կարելի է ձեր գերազանցութեան կառքը դնա եկած չէ, եթէ կընդունէք, ես կարող եմ իմ կառք լսել տալ և ձեզ առաջարկել»:
«Այդ ինչ է նշանակում, ինչպէս էր դուք ինձ ձեր կառքով Բէնիկեօրֆի, ինչպէս էր դուք ինձ ձեր կառքը առաջարկում, միայն ես կարծում եմ որ աւելի մեծ կառքով կարող էի ձեզ հոյս տալ»:
Վարդապետը վերջացած էին, բոլոր հիւրերը ցրտեցին, մնում էին միայն Բէնիկեօրֆի, և տան տէրը: Այս վերջինը հրաւիրում է Բէնիկեօրֆին դնալ իր հետ կարմիրտու: Բէնիկեօրֆի ձախկն ինքնուրույն հետեւում է նրան: Խոսակցութիւնը չէ կապակցութիւն երեւում էր, բոլորովին դատարարութիւն չունէր դնալ տան տէրը համարվելով է հարցնել. «Կարելի է ձեր գերազանցութեան կառքը դնա եկած չէ, եթէ կընդունէք, ես կարող եմ իմ կառք լսել տալ և ձեզ առաջարկել»:
«Այդ ինչ է նշանակում, ինչպէս էր դուք ինձ ձեր կառքով Բէնիկեօրֆի, ինչպէս էր դուք ինձ ձեր կառքը առաջարկում, միայն ես կարծում եմ որ աւելի մեծ կառքով կարող էի ձեզ հոյս տալ»:
Վարդապետը վերջացած էին, բոլոր հիւրերը ցրտեցին, մնում էին միայն Բէնիկեօրֆի, և տան տէրը: Այս վերջինը հրաւիրում է Բէնիկեօրֆին դնալ իր հետ կարմիրտու: Բէնիկեօրֆի ձախկն ինքնուրույն հետեւում է նրան: Խոսակցութիւնը չէ կապակցութիւն երեւում էր, բոլորովին դատարարութիւն չունէր դնալ տան տէրը համարվելով է հարցնել. «Կարելի է ձեր գերազանցութեան կառքը դնա եկած չէ, եթէ կընդունէք, ես կարող եմ իմ կառք լսել տալ և ձեզ առաջարկել»:
«Այդ ինչ է նշանակում, ինչպէս էր դուք ինձ ձեր կառքով Բէնիկեօրֆի, ինչպէս էր դուք ինձ ձեր կառքը առաջարկում, միայն ես կարծում եմ որ աւելի մեծ կառքով կարող էի ձեզ հոյս տալ»:

Дозволено цензурою, Тифлисъ 17-го Февраля 1886 года. ; Типографія Канцеляріи Главнонач. Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовская у., д. ваз.